

Školitelský posudek

Eva Hocká: *Židům vstup zakázán. Vyřazení židovského obyvatelstva z veřejného a společenského života v letech 1938-1943.* Diplomová práce, strojopis. Univerzita Karlova v Praze, Ústav českých dějin, Filozofická fakulta, Praha 2010, 130 s. textu, 8 příloh.

Práce Evy Hocké začala vznikat pod vedením prof. Jana Kuklíka, po jeho náhlé smrti byla přidělena mně. Považuji za nutné podotknout, že moje vedení bylo pouze krátkodobé a hlavní zásluha za úspěšné vedení patří nepochybně zesnulému prof. Kuklíkovi. Pod jeho vedením také prováděla autorka poměrně rozsáhlý výzkum pramenů.

Odborné i vzpomínkové práce o postavení českých Židů za druhé světové války jsou dnes již neobyčejně četné, jak o tom svědčí i seznam literatury uvedený v práci na s. 125 – 129. Přínosem diplomové práce je však systematické zpracování protižidovských opatření, se kterými započala již vláda druhé republiky, a protižidovských právních norem vydávaných protektorátními úřady.

Autorka po úvodu (s. 8 – 11), ve kterém je zhodnocena dosavadní literatura o problému židů, nejprve zpracovává protižidovskou problematiku v období druhé republiky (s. 12-26). Ukazuje zcela jasně, že antisemitské tendence se prosazovaly již v tomto období a byť žádné protižidovské nařízení nakonec vydáno nebylo, doba rozhodně nebyla židům příznivá. Židé byli bez právního podkladu propouštěni ze státních a veřejných služeb, vylučováni z různých profesních komor a korporací a byla proti také vedeny různé propagandistické kampaně. Tuto situaci nelze chápat jen jako důsledek nátlaku ze strany nacionálně-socialistického Německa, do jehož závislosti se druhá Česko-slovenská republika dostala. Konzervativním pravicovým silám, hodlajícím stavět novou republiku na tradicích katolicismu a českého nacionalismu nebyl totiž antisemitismus cizí. Tyto trendy se prosadily ještě výrazněji po vzniku protektorátu, což je námětem třetí kapitoly (s. 27-52). Zápas o podobu protižidovského zákonodárství mezi protektorátní reprezentací a říšskými úřady se netýkal otázky, zda mají být židé vyloučeni z veřejného a hospodářského života, protože v tom se obě strany shodovaly, ale o to, kdo má mít v tomto procesu hlavní slovo. S tím úzce samozřejmě souvisela otázka, komu připadne arizovaný majetek. Je proto třeba odmítnout v české veřejnosti dodnes velmi živý mýtus o tom, že persekuce židů byla výhradně záležitostí říšských úřadů, zatímco protektorátní vláda a především prezident Hácha se v ní neangažovali a dokonce se snažili židy chránit. Je samozřejmé, že ve sporu s německou správou musela ovšem česká protektorátní reprezentace prohrát a proto také nakonec zvítězila

koncepce německá. Podle ní hlavní legislativní opatření proti židům prováděly německé úřady, ovšem jejich realizace připadla úřadům protektorátním.

Těžiště práce leží ve čtvrté kapitole s názvem „Geneze nařízení omezující židy ve veřejném a společenském životě“ (s. 53-102). Autorka systematicky ukazuje, jak byly především protektorátními úřady vydávány stále přísnější normy vylučující židy ze styku s ostatním obyvatelstvem, což nakonec vyvrcholilo vydáním nařízení o označení židů. Na tuto kapitolu navazuje kapitola pátá s názvem „Ghetto bez zdí“ (s. 103-117), ve které se autorka snažila zmapovat každodennost života židů v labyrintu stále se zostřujících příkazů a zákazů, ve kterých bylo už prakticky nemožné se orientovat. Všem těmto opatřením sekundoval protektorátní tisk, který je v lepším případě jen konstatoval, v horším otevřeně obhajoval a snažil se je často absurdními argumenty zdůvodňovat. Autorka se zaměřila na represí za porušování administrativních příkazů, které byly záležitostmi protektorátních správních a policejních úřadů. Využila v tomto směru nejen dobové dokumentace, ale i vzpomínek pamětníků.

Závěr shrnuje celou látku předcházejících kapitol. Konstatuje, že „důsledkem realizace protižidovských opatření nebyla jen likvidace židů jako nerovnoprávné skupiny obyvatelstva, ale i likvidace základních hodnot práva, které se postupně omezilo na pouhou regulaci byrokratického systému, fungujícího ve jménu národní myšlenky a nerovnosti ras.“ (s. 120). S tím lze jistě souhlasit.

K práci mám dvě drobné připomínky, které nijak nesnižují hodnotu díla jako celku.

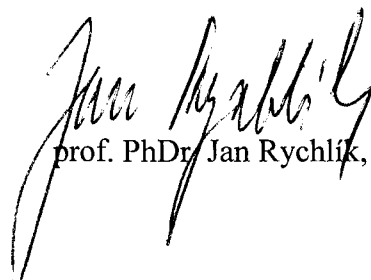
Na s. 11 autorka zdůvodňuje psaní velkých a malých písmen Žid/žid takto: „Vzhledem k tomu, že u nás všechny osoby židovské národnosti byly židovského náboženství, zatímco většina protektorátních obětí konečného řešení židovské otázky se k židovské národnosti nehlásila, zvolila jsem psaní malým počátečním písmenem. Ovšem u citací jsem ponechala začáteční písmeno takové, jaké použil citovaný autor.“ Proti uvedenému řešení psaní malého či velkého písmene nelze nic namítat, ale tvrzení, že u nás všechny osoby židovské národnosti byly židovského náboženství považují za sporné a druhé tvrzení, totiž že oběti genocidy se k židovské národnosti nehlásily, za nesprávné. K židovské národnosti se hlásí stoupení sionismu. Sionismus hlásá, že židé jsou nikoliv náboženská komunita, ale národ, a to národ jako každý jiný. Židovské náboženství považují sionisté za součást kulturního dědictví židovského národa, podobně jako např. Rusové či Bulhaři za ně považují pravoslaví. Ale tak jako ne každý Rus či Bulhar musí být věřícím pravoslavným křesťanem, tak ani každý sionista nemusí být nutně věřícím židem a tedy příslušníkem židovského (úředně u nás tehdy: mojžišského) vyznání. I dnes v Izraeli je řada sionistů přesvědčenými ateisty. Dá se

předpokládat, že tomu tak bylo i u nás. Není samozřejmě pravda, že by se sionistům vyhnulo „konečné řešení“.

V Závěru by bylo vhodné zmínit se alespoň stručně o problému restituce židovského majetku po druhé světové válce. Autorka sice zmiňuje vyhlášku ministerstva vnitra č. 30/1945 Sb. o obnově československého právního řádu v době nesvobody, avšak tato norma, potvrzující platnost ústavního dekretu prezidenta republiky ze 3. srpna 1944, měla jen okrajový význam. Zásadní právní normou byl dekret č. 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkových převodů z doby nesvobody a pak především zákon 128/1946 Sb. ze 16. května 1946, který specifikoval podmínky restituce. Třeba v této souvislosti dodat, že s ohledem na Slovensko, kde se na arizacích podíleli především Slováci, byla restituce ^{prů} přize částečná a i ta s ohledem na únorový převrat nebyla v praxi často uskutečněna.

Práce je napsaná na velmi dobré úrovni, znalost pramenů a literatury vysoce přesahuje požadavky kladené na diplomovou práci. Proto práci **doporučuji** k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm „výborně“.

V Praze, 11. srpna 2010

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.